

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд
на тема: “Здравни грижи в трансплантационния процес при пациенти с бъбречни заболявания”, за присъждане на образователната и научна степен “доктор” по научната специалност „Управление на здравните грижи”

Докторант: Веселина Златкова Василева
Научен ръководител: доц. д-р Наталия Ушева, д.м.
Рецензент: проф. д-р Елена Шипковенска, д.м.

На основание Заповед № Р 109-166/ 20.04.2021 г. на Ректора на МУ- Варна – проф. Д-р В. Игнатов, дм, съм определена за член на Научно жури по процедура за защита на дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен „Доктор“ в област на висшето образование 7, ”Здравеопазване и спорт”, професионално направление 7.4. ”Обществено здраве” и научна специалност „Управление на здравните грижи”, с кандидат Веселина Златкова Василева от Катедра „Здравни грижи”, Факултет „Обществено здравеопазване“, МУ – Варна.

Кариерно развитие на кандидата

Ас. Веселина Златкова Василева се дипломира като бакалавър „*Медицинска сестра*“ през 2010 г. Има придобита магистърска степен по специалност „*Управление на здравните грижи след ОКС*“ през 2012 г.

От 2010 до 2015 г. е работила като медицинска сестра в Клиника по Диализа в УМБАЛ „Св. Марина“ Варна ЕАД.

От 2015 г. е избрана за асистент по „Здравни грижи“ към ФОЗ, Медицински Университет – Варна.

От 2018 г. е докторант на самостоятелна подготовка в Катедра “Здравни грижи“ ФОЗ, Медицински Университет – Варна.

Владее добре английски език.

Анализ и оценка на дисертационния труд

Актуалност

Хроничното бъбречно заболяване поставя редица предизвикателства, както пред отделния пациент и неговите близки, така и пред специалистите, полагащи грижи за заболяването. Понастоящем недостигът на бъбречни донори в глобален мащаб извежда на преден план качеството на полагащите здравни грижи за пациента, което да обезпечи за по-дълго време здравословно състояние на болния, позволяващо евентуална трансплантация. За това постигането на Добра клинична практика в пред и посттрансплантационния период изисква не само познаване на съвременните научни достижения и анализ на световните тенденции, но и организационни ангажменти между различни по профил професионалисти и институции, обединени от идеята за комплексно решаване на здравните проблеми на лицата с хронично бъбречно заболяване, с оглед недопускане влошаване на свързаното със здравето качество на живот. В този модел на интегрирани грижи особено място заема медицинската сестра, включена в осигуряването на интердисциплинарна грижа за пациенти с хронично бъбречно заболяване.

По тази причина считам темата на дисертационният труд за необходима не само понастоящем, но и като основа за бъдещи разработки в тази област.

Начин на представяне на разработката

Дисертационният труд е структуриран в съответствие със съвременните изисквания за научно проучване. Той е в обем от 255 стандартни машинописни страници. Структуриран е в пет основни глави и е онагледен с 28 фигури, 22 таблици и 5 приложения.

Литературна осведоменост

Литературният обзор включва 185 литературни източника, от които 52 на кирилица и 133 на латиница.

Обзорът показва, че докторантката умее аналитично да интерпретира от една страна актуалната чуждестранна и българска научна литература, а от друга- правната регламентация, отнасяща се до организацията и качеството на интердисциплинарните здравни грижи при пациенти с хронично бъбречно заболяване. Обзорът обхваща цялостно изследвания проблем и включва няколко части: исторически преглед на възникване на концепцията за бъбречна трансплантация; съвременно състояние на

бъбречната трансплантация в България - нормативна база; международния и Българския опит в пред- и посттрансплантационната грижа в сестринската практика.

Коментар за целта, задачите и методологията на проучването:

Целта е ясно и точно формулирана. Задачите са с научна и практическа значимост за специализираната сестринска практика, тъй като от тяхното изясняване могат да произтекат предложения за подобряване на качеството и за удовлетворяване на потребностите от здравни грижи на пациенти с бъбречни заболявания в пред- и посттрансплантационните периоди.

Методологията отговаря на всички изисквания за прецизно научно изследване. Подчертавам този факт, тъй като най-важното условие за постигане на валиден /достоверен/ и надежден научен резултат е изборът на правилен методичен подход. По своя характер проучването е медико-социално, с използване на социологически методи (документален, анкетен и интервю) и подходяща софтуерна програма за статистическа обработка - софтуерния пакет SPSS v. 20. Издигнатите хипотези напълно съответстват на целта и задачите на разработения дисертационен труд.

Проучването е осъществено основно в три етапа. Обхванати са 210 лица /пациенти на хемодиализно лечение, очакващи БТ – 105 лица; практикуващи медицински сестри в хемодиализни центрове -85 лица и 20 пациенти, след извършена БТ. Формирани са ясни критерии за включване и изключване от извадките.

Научното изследване е проведено сред участници в хемодиализни центрове в областни градове, в които се предоставят високо ниво специализирани здравни грижи. Проучените клиники, респ. отделения и центрове са разположени в следните градове: Бургас; Варна; Добрич; Русе; Търговище и Шумен.

Обсъждане на собствените проучвания:

Резултатите и обсъждането са представени последователно и допълващо се, съобразно трите етапа на проучването.

Първи етап – Оценка на мнението на пациенти, провеждащи хемодиализно лечение и включени в Листа на чакащи БТ

Още с характеристиката на изследваните пациенти на хемодиализа, авторката посочва важен организационен проблем, който влияе сериозно върху качеството на живот на тези пациенти, а това е, че мнозинството пациенти късно са включени в Листата на чакащите бъбрек. Дългогодишната медицинска история на диализно лечение и продължителния период на очакване на трансплантация, прави мнението и преките впечатления на участниците в проучването значими за направените препоръки към

съответните органи. Представяйки отговорите на пациентите, Василева прави анализ на техните становища през призмата на сега действащите нормативни документи, подчертавайки, че предтрансплантационната грижа се различава съществено по обем и характер в различните диализни центрове, тъй като липсва стандарт за пред и посттрансплантационна подготовка в нормативната уредба. Последниците са свързани с невъзможно осигуряване на еднакво качество на грижа за всички пациенти, както и липса на възможности за проследяване, отчитане и оценяване на постигнатите резултати от провежданите специализирани грижи.

В сравнителния анализ на мнението на пациентите с бъбречни заболявания се откриват много интересни нови и потвърдителни факти за болните на хемодиализа: късно насочване за БТ, ниска осведоменост на анкетираните по отношение на новостите в областта на трансплантациите, липса на подготовка на близкото обкръжение за подкрепа в домашна среда, недостатъчна психическа подготовка на пациента преди и след трансплантация и т.н. Всичко това насочва вниманието към организационни слабости, свързани с нерегулярни обучителни сесии сред пациентите и недостатъчна психическа подкрепа от медицинския екип и семейството.

Авторката обръща внимание на ограничения контакт и членство на пациентите в български и международни организации и сдружения, занимаващи се с проблемите на бъбречните заболявания, което се отразява негативно върху здравната грамотност и подготовката на пациентите за трансплантация. Здравното образование на респондентите в периода на очакване на трансплантация се поддържа предимно от информация, предоставена основно от медицинския екип в диализната структура и Интернет. Регистрираното високо доверие към медицинския екип е логично свързано със спецификата на диализното лечение и на продължителния мониторинг на пациентите по време на хемодиализната процедура. Доказва се ситуация, при която повечето лостове за избор на здравна информация, услуга и здравно поведение, са съсредоточени в ръцете на членовете на диализния персонал – лекари и медицински сестри.

Втори етап – оценка на мнението на медицински сестри, работещи в хемодиализни центрове

За първи път се представя информация относно нивото на професионални умения и подготовката на медицинските сестри за предоставяне на предтрансплантационни грижи. Резултатите разкриват тревожна действителност, тъй като мнозинството анкетираните се самоопределят с ниска подготовка по отношение на здравното обучение и за това не участват в съответните обучителни курсове. Вероятно тази несигурност се дължи на ниската посещаемост на специализирани курсове или обучения свързани с трансплантацията и липсата на контакт на сестрите с организации, подпомагащи пациенти

с бъбречни заболявания. Значителна част от високо образованите здравни специалисти (включително и ръководните кадри) в активна възрастова група 41-50год., и с богат професионален опит от университетски структури също не участват в провеждането на обучения на потенциалните реципиенти. Предложението за провеждане на виртуални консултации с медицински специалисти, относно трансплантациите среща висока подкрепа сред анкетиранияте медицински сестри.

Трети етап - Интервю с бъбречно трансплантирани пациенти с цел установяване на проблеми при предоставянето на здравни грижи в трансплантационния процес.

Важно за клиничната практика и с дълбоко информативно значение е изследването на бъбречно трансплантираните пациенти. Макар и субективна тяхната оценка спомага за очертаване на насоките, характера и обема на предоставяните здравни грижи в трансплантационния процес. Дискутираните резултати по категоричен начин сочат пътищата за преодоляване на съществуващите проблеми, отнасящи се до нивото на информираност на пациента преди операция, психическата подготовка за операция, подготовката на грижите за пациента в домашна среда след трансплантация и т.н.

Резултатите от трите проучвания хвърлят светлина върху различни аспекти на този малко изследван у нас проблем и са сериозна основа за планиране и изграждане на специализирана сестринска практика за лица с хронични бъбречни заболявания, нуждаещи се от трансплантация.

Важен принос в методологичен и научно-приложен аспект е разработения от авторката „Модел на цялостна организация на специализирана сестринска практика за наблюдение на пациенти в пред- и посттрансплантационните периоди в България“. Предложеният механизъм и подход имат за цел да променят реалната практика към различно качество на услугите, чрез осигуряване на непрекъснат достъп на пациентите до специализирани здравни услуги. Декларираните положителни нагласи на пациентите за посещение на такива сестринска практика, независимо от възрастта и продължителността на диализно лечение, извежда на преден план значението на сестринския процес в предтрансплантационната подготовка. Получената убедителна подкрепа от сестри и пациенти е показателна за целесъобразността на предлаганата специализирана здравна услуга.

Лично участие на автора

Дисертационният труд показва, че ас. В. Василева притежава необходимите знания, лични и професионални възможности за самостоятелно извършване на научно-

изследователска дейност. Разработката е реализирана с необходимата отговорност и професионално умение.

Приноси на дисертационния труд:

Приносите са ориентирани в *три насоки*:

Теоретични

1. Проучен и анализиран е международния опит за мястото, ролята и участието на медицинската сестра в наблюдението на пациенти с хронични бъбречни заболявания и лечение чрез бъбречна трансплантация.
2. Доказана е необходимост от изработване и приемане на стандарти за пред- и посттрансплантационни грижи в практиката на медицинската сестра, включена в осигуряването на интердисциплинарна грижа за пациенти в трансплантационен период;
3. Предложен е подход за подобряване качество на здравните грижи за пациентите, съобразен с европейското законодателство и отговарящ на международните практики, чрез разкриване на специализирани сестрински практики за пациенти с бъбречни заболявания.

Познавателни

4. Разкриване на мнението на медицински сестри и пациенти с бъбречни заболявания относно качеството и ефективността на здравните грижи в периода – преди, по време и след трансплантация.
5. Изследвана е готовността на медицинските сестри и пациентите за включване в специализирана сестринска практика за подпомагане на трансплантационния процес при пациенти с бъбречни заболявания.

Практико-приложни

6. Предложен и разработен е авторски модел за интердисциплинарен подход на грижа в пред- и посттрансплантационния период.

Във връзка с дисертационния труд са отпечатани 4 научни публикации, две от които са в Scripta Scientifica Salutis Publicae.

Авторефератът към дисертационния труд отразява правилно структурата на дисертационния труд и съдържа в себе си най-съществените резултати от проучването.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Ас. Веселина Златкова Василева е разработила дисертационен труд в актуална област. На база проведено комплексно проучване, авторката постига няколко съществени резултати по отношение на реалистично описване на състоянието на изследвания проблем при налична добра информираност в разглежданата тематична област и представяне на собствено критично виждане и предложение за изграждане на специализирана сестринска практика за лица с хронични бъбречни заболявания, нуждаещи се от трансплантация. Приложението на адекватни методи, доброто изпълнение на изследването, получената нова информация, извеждането на важни за практиката изводи и препоръки ми дават основание да предложа на членовете на Научното жури да гласуват положително, за получаване на образователната и научната степен „доктор” на Веселина Златкова Василева по научната специалност „Управление на здравните грижи”.

06.07.2021 г.

Подпис:

Проф. д-р Е.Шипковенска, дм